

Austatud lugeja!

Kunagi küsiti minult ühe seltskonnaveestluse käigus, et kas eelmisel õhtul toimus ka vägev pidu. Vastasin, et oleneb sellest, mida küsija vägeva peo all silmas peab. Enda arvates oli minu vastus igati tavapärane. Vestluspartner aga vaatas mulle pikalt otsa ja küsis, et kas ma olen jurist...

Juuras on ilmne, et arutlus algab mõistete defineerimisest. Enamik teab meist rääkida juristinalju stiilis „Meeste sauna võivad siseneda vaid mehed. Mees käesoleva saunamäärus-tiku tähenduses on ka naissoost saunatöötaja“. Aga juristide leidlikkus defineerimisel üllatas mind taas, kui lugesin käesolevas numbris avaldatud Peter Oestmanni artiklit piinamisest. Esmalt toob autor lugejani ÜRO piinamisvastases konventsioonis sätestatud piinamise definitsiooni, rõhutades, et piinamisega pole tegu, kui jutt käib seadusega lubatud karistusest. Seejärel märgib autor kokkuvõtlikult, et lubatud piinamine pole tänapäeval mõeldav. Luges neid mõttekäike, kiidab usin toimetaja ennast, sest on oma arvates leidnud vastuolu: kui seadusjärgne karistus võib olla piinav, siis on piinamine teatud juhtudel siiski lubatud. Jurist saab aga aru, et vastuolu pole: lihtsalt lubatud karistus pole piinamine. Tavalugeja aga oigab: ah et nii lihtsalt te lahendategi probleemi – pruugib piinav karistus vaid seadustada ja automaatselt ei ole enam tegemist piinamisega.

Seekordne Juridica avaldab üle hulga aja pilte, aga taolisi pilte pole me varem kunagi ära trükinud. Need on pildid piinamisest ja mitte lihtsalt üksikasjalikud illustratsioonid, vaid 18. sajandil seaduse jõudu omanud pildimaterjal selle kohta, mil viisil oli lubatud piinata. Kes arvab, et see on vaid silmaringi laiendav õudustäratav lugemine, see eksib. Autor tuletab piinamise regulatsiooni ajalugu käsitledes meelde seda, mida me niigi teame, aga sageli ehk kipume unustama – et vorm on omavoli vaenlane, vabaduse kaksikõde. Nagu ütleb prof. Oestmann: regulatsiooni kehtestamisega ei piiratud mitte ainult kohtunike omavoli, vaid nii sai piinatav võimaluse teada, mis teda halvimal juhul ees ootab. See võttis piinamiselt kõige tähtsama edutagatise – hirmu teadmatuse ees.

Kutsudes menetlusosalisi kompromissi sõlmima, ütles üks kohtunik hiljuti, et kohtust te saate õigust, mitte õiglust. Esmapilgul hirmutav väljaütlemine, kas pole? Kui aga lähemalt vaadata? Kohus pidas tõenäoliselt silmas seda, et kohtuvõim teeb lahendi vormi kohaselt, nii nagu regulatsioon ette näeb. Kas regulatsioon on seejuures ka õiglane, see on teine küsimus, mida arutatakse teisel ajal teises kohas. Vale lähenemine, ütlete? Kas aga iga kord õiglaste lahenduse otsimine on midagi muud kui omavoli? Kantud küll heast tahtest, aga kas see muudab asja olemust? Seadus on meile ette antud, meil on kui mitte teadmine selle sisust, siis vähemalt võimalus sellist teadmist omandada ning sedakaudu vabadus normist juhinduda või mitte juhinduda. Seda aga, mis kohtunikule võib näida õiglasena, ei saa me mitte kuidagi ette teada.

Sarnasele probleemile juhivad käesolevas Juridica numbris tähelepanu Mari Ann Simovart ja Age Värvi, kui tõstatavad küsimuse mõistlikkuse printsiibi rakendamise kohta. Nad rõhutavad, et mõistlikkuse põhimõttega seonduvat piirangut ei saa kohus kohaldada üldkohustuslikult, vaid üksnes juhul, kui seadus sellise võimaluse erandite kaudu annab. Tõepoolest, vastasel juhul puuduks vajadus regulatsiooni järele – piisab mõistlikust kohtunikust.

Aga õiguse rakendajad vajavad kindlust. Õiglus ja mõistlikkus ei ole selliselt määratletavad mõisted, mis annaks vajaliku õiguskindluse. Ilma kindluseta ei ole aga ka vabadust.

Katrin Prükk